artevelde hogeschool
LID VAN DE ASSOCIATIE UNIVERSITEIT GENT

Sessie Studiemethode

S. Decoster, leercoach

Sessie studiemethode

1. Oriënteren
2. Structureren
3. Schematiseren
4. Memoriseren
5. Herhalen
6. Besluit
7. Online links en tools
8. Referenties

Inleiding: actief studeren

- Actief studeren: ≠ fasen van het leerproces

- Stop met blokken, leer studeren! www.stopmetblokken.be

- Voordelen actief studeren?
  - Bevordert toepassen en onthouden leerstof
  - Studeren= aangenamer
  - Makkelijker en langer concentreren
  - Blok- en examen periode: minder stresserend owv minder 'nieuwe leerstof' te verwerken
  - Kans dat je examens vlot verlopen kan verhogen
  - …

- Hoe actief studeren?
  - Leerstof uitleggen aan medestudent
  - 'Met pen en papier'
  - Aanduiden kernwoorden
  - Vragen stellen
  - Verbanden zoeken
  - Jezelf testen
  - Creativiteit
  - Oefeningen maken
  - …

Zie document Dinar 'Actief studeren test jezelf'

- Timing?
  - Eerst fases plannen!
  - Op tijd beginnen = effectieve studiestrategie

1. Oriënteren

- Snellezen of diagonaal lezen
- Hoe ziet (digitaal) cursusmateriaal eruit?
  - Opbouw?
  - Leerdoelen?
  - Studiewijzer/studietips?
  - Welk studiemateriaal?
  - Hoeveel informatie?

1. Oriënteren

- Inhoudstafel aanwezig? Bestudeer deze
  - Hoe past dit deel in het geheel?
  - Verbanden tussen hoofdstukken?
  - Test: bedek inhoudstafel: wat weet je er nog van?

1. Oriënteren

- Exameneisen per vak inventariseren
  - Welke doelstellingen?
  - Welke beoordelingsvorm?
    - Open vragen en/of gesloten vragen? (meerkeuze?)
    - Mondeling en/of schriftelijk examen?
    - Open of gesloten boek examen?
    - Paper?
    - …

Studiemethode hierop afstemmen!

1. Oriënteren

- Waar te vinden?
  - ECTS fiches
  - syllabus
  - info docent tijdens de les
  - gids (bv modulehandboek)

2. Structureren

- Ifv leerdoelen
- 7 activiteiten (vaak tegelijk)

Leerstof situeren	Oppervlakkig begrijpen	Grondig begrijpen
1. Inhoudstafel bestuderen	2. Begrijpen wat er staat	5. Kernwoorden onderlijnen
	3. Signaalwoorden aanduiden	6. Subtitels en denkstappen zoeken
4. Jezelf vragen stellen en 7. Integreren cursusmateriaal		

2. Structureren

Leerstof situeren	Oppervlakkig begrijpen	Grondig begrijpen
1. Inhoudstafel bestuderen	2. Begrijpen wat er staat	5. Kernwoorden onderlijnen
	3. Signaalwoorden aanduiden	6. Subtitels en denkstappen zoeken
4. Jezelf vragen stellen en 7. Integreren cursusmateriaal		

2. Structureren

- ACTIVITEIT 1= Inhoudstafels bestuderen
  - Bv uit handboek

2. Structureren

- Waarom inhoudstafels bestuderen?
  - Situeren en oproepen leerinhouden uit geheugen
  - = kapstok cursus
  - = houvast bij infoverwerking

2. Structureren

- Hoe inhoudstafels structureren?
  - Titels markeren
    - Fluo: per niveau 1 kleur
    - Geen kleurboek!
    - Laagste niveau: ongekleurd
    - Enkel kern van titel markeren!
  - Logica zoeken
    - Zoek samenhang tussen onderdelen
  - Reduceren
    - Inhoudstafel: één blad

2. Structureren

- Wat met cursus zonder of beperkte inhoudstafel?
  - Zelf inhoudstafel maken per hoofdstuk
  - Bij memoriseren hoofdstuk: inhoudstafel erbij nemen

2. Structureren

Zelf digitaal uitwerken of uitschrijven

2. Structureren

- Na deze fase kan je antwoord geven op
  - Waar gaat deze cursus over?
  - Hoe is de cursus opgebouwd?

2. Structureren

Leerstof situeren	Oppervlakkig begrijpen	Grondig begrijpen
1. Inhoudstafel bestuderen	2. Begrijpen wat er staat	5. Kernwoorden onderlijnen
	3. Signaalwoorden aanduiden	6. Subtitels en denkstappen zoeken
4. Jezelf vragen stellen en 7. Integreren cursusmateriaal		

2. Structureren

- ACTIVITEIT 2: begrijpen wat er staat
  - Belangrijk dat je alle woorden begrijpt
  - Stop na elke alinea even met lezen, zeg voor jezelf: Wat heb ik nu gelezen?
  - Wat met zinnen waarvan je betekenis niet begrijpt?
    - Moeilijke woorden opzoeken in woordenboek en noteer betekenis
    - Lees moeilijke zin traag en meerdere keren
    - Neem je notities erbij. Misschien begrijp je de zin beter door andere verwoording of context

2. Structureren

Leerstof situeren	Oppervlakkig begrijpen	Grondig begrijpen
1. Inhoudstafel bestuderen	2. Begrijpen wat er staat	5. Kernwoorden onderlijnen
	3. Signaalwoorden aanduiden	6. Subtitels en denkstappen zoeken
4. Jezelf vragen stellen en 7. Integreren cursusmateriaal		

2. Structureren

- ACTIVITEIT 3: signaalwoorden aanduiden
  - Doe dit met mate, anders onoverzichtelijk
  - Signalen aanduiden bv !, ?
  - Vijf soorten signaalwoorden

2. Structureren

1. Opsomming/chronologie
   - Ten eerste, ten tweede, …
   - Vervolgens
   - nadien
   - Een volgend aspect
   - 1e, 2e, …
   - a, b, …

2. Structureren

2. Illustraties
- Bijvoorbeeld
- Met name
- Zoals
- Ter illustratie
- …

2. Structureren

3. Nadruk of samenvatting
- Nogmaals
- We beklemtonen dat
- We leggen de nadruk op
- De belangrijkste
- In het kort
- Dus
- Concluderend
- …

2. Structureren

4. Relaties tussen kernwoorden
- Reden, oorzaak: als……dan……; wegens…; daarom…; owv…
- Tegenstelling: maar…; echter…; enerzijds…anderzijds…, daarentegen…
- Definitie: het werkwoord ‘zijn’
- …

2. Structureren

5. Verwijzingen
- Dat
- Deze
- Hierna
- Zie blz
- Zoals eerder gesteld
- …

2. Structureren

Leerstof situeren	Oppervlakkig begrijpen	Grondig begrijpen
1. Inhoudstafel bestuderen	2. Begrijpen wat er staat	5. Kernwoorden onderlijnen
	3. Signaalwoorden aanduiden	6. Subtitels en denkstappen zoeken
4. Jezelf vragen stellen en 7. Integreren cursusmateriaal		

2. Structureren

- ACTIVITEIT 4: Jezelf vragen stellen
  - = effectieve studiestrategie!
  - Wat is samenhang tussen alinea’s, delen, hoofdstukken?
    - Welk verband is er tussen deze zin/alinea en de vorige?
    - Waar wil de auteur naar toe?
    - Ben ik dit begrip of idee vroeger al eens tegengekomen?
  - Zijn er gelijkenissen? Verschillen?

2. Structureren

- Kan je groeperen en ordenen?
  - bevordert memoriseren
- Zoek toepn, vbn en tgvbn
- Stel kritische vragen (Waarom is dit zo? Wat vind ik daarvan?)
  - bevordert memoriseren want waarmee je niet akkoord bent, valt op

2. Structureren

Leerstof situeren	Oppervlakkig begrijpen	Grondig begrijpen
1. Inhoudstafel bestuderen	2. Begrijpen wat er staat	5. Kernwoorden onderlijnen
	3. Signaalwoorden aanduiden	6. Subtitels en denkstappen zoeken
4. Jezelf vragen stellen en 7. Integreren cursusmateriaal		

2. Structureren

- ACTIVITEIT 5: Kernwoorden onderlijnen
  - Maak onderscheid tussen hoofd- en bijzaken
  - Hoe kernwoorden op het spoor komen?
    - Bepaalde signaalwoorden bv we beklemtonen dat
    - Ev. visuele markering: *cursief*, **vet gedrukt**, onderlijnd, …
    - Ev. notities of powerpoints

2. Structureren

- Markeer
  - niet te snel: eerst lezen, dan markeren!
  - met mate
  - enkel belangrijke woorden of onderdelen
  - geen volzinnen!
  - volgens eenduidig systeem bv
    - rode balpen: essentie, besluit
    - blauwe balpen: basisinfo
    - potlood: voorbeelden
    - (Herhaling, inleidingen/opwarmers: tussen haakjes)
  - bij digitaal materiaal? (afprinten ifv diepgaande verwerking?)

2. Structureren

Leerstof situeren	Oppervlakkig begrijpen	Grondig begrijpen
1. Inhoudstafel bestuderen	2. Begrijpen wat er staat	5. Kernwoorden onderlijnen
	3. Signaalwoorden aanduiden	6. Subtitels en denkstappen zoeken
4. Jezelf vragen stellen en 7. Integreren cursusmateriaal		

2. Structureren

- ACTIVITEIT 6: Subtitels en denkstappen zoeken
  - Hoe subtitels zoeken?
    - Stel bij gelezen deel de vraag of je er een titel kan aan geven
    - 6 w's: wie, wat, waar, waarom, wanneer en op welke wijze
    - Ook: definitie, omstandigheden, oorzaken, kenmerken, oplossing, …

2. Structureren

- Hoe denkstappen op het spoor komen?
  - Probeer na alinea na te vertellen wat je gelezen hebt: waar gaat dit over?
  - Bekijk je notities of powerpoints
    In de les zag je immers de belangrijkste zaken en
    in powerpoints worden grote lijnen weergegeven
  - Soms duiden signaalwoorden op een denkstap

2. Structureren

- Hoe denkstappen op het spoor komen?

6W's: **W**ie, **W**anneer, **W**at, **W**aar, **W**aarom en op **w**elke Wijze
Uitgangspunt, situatieschets, vaststelling, probleemstelling
Voorbeeld, getuigenis
Achtergrond, situering
Historiek, evolutie, fasering
Definitie, kenmerken, eigenschappen, onderdelen
Vergelijking, verschil, tegenstelling
Uitzondering, beperking
Oorzaak, verklaring, reden
Gevolg, invloed, effect, belang

2. Structureren

- Hoe denkstappen op het spoor komen?

Proces, analyse
Reactie, kritiek, beoordeling, interpretatie
Rol, functie
Doel en middel
Voordeel, nadeel, nut
Aanpak, procedure, stappenplan
Probleem, oplossing
Omstandigheden, plaats, tijd, voorwaarden
Argument, motivatie
Besluit, resultaat

Zie document Dinar Denkstappen zoeken

2. Structureren

Leerstof situeren	Oppervlakkig begrijpen	Grondig begrijpen
1. Inhoudstafel bestuderen	2. Begrijpen wat er staat	5. Kernwoorden onderlijnen
	3. Signaalwoorden aanduiden	6. Subtitels en denkstappen zoeken
4. Jezelf vragen stellen en 7. Integreren cursusmateriaal		

2. Structureren

- ACTIVITEIT 7: Integreren cursusmateriaal
  - Integratie
    - eigen nota's
    - cursus
    - handboek
    - powerpoint
    - digitaal leerpad

    ⇒ 1 geheel met duidelijke verwijzingen

2. Structureren

- Voordelen integratie
  - eigen nota's
  - reductie grote pakketten
  - geen overlap
  - op examen info ophalen vanuit 1 'plaats'
  - 'structuur op je blad → structuur in je geheugen'
- Indien niet:
  - meerdere pakketten die elkaar overlappen
  - tijdverlies – chaos

2. Structureren

- Hoe integratie?
  - Nagaan welke pakketten
  - Vertrek vanuit dat pakket dat belangrijk is ifv doelstellingen
  - Hoe info bundelen?
    - Digitaal? Overschrijven?
    - Is dit efficiënt?
    - Geen dubbele info overnemen

2. Structureren

Oefening structureren

Structureer de tekst zodanig dat de inhoud van de tekst studeerbaar en overzichtelijk is

3. Schematiseren

- Na structureren
- Ifv doelstellingen
- Kunnen er ≠ uitzien, maar ruggengraat vaak hetzelfde: nl datgene uit structureringsfase
- Sterke aanbeveling
- Effect = wetenschappelijk onderbouwd

  Onderzoek: 'Studenten die geleerd hadden om te schematiseren, haalden positievere resultaten dan studenten die dit niet geleerd hadden.' (Poland, van Oers & Terwel, 2010)

3. Schematiseren

- Waarom schematiseren?
  - = toppunt van actief studeren
  - Loskomen tekst en zelf iets nieuws creëren
  - Verwerven leerinhouden (met inzicht)
  - Brug naar memoriseren
  - (Eigen) schema memoriseer je sneller dan uitgeschreven tekst
  - Zelfcontrole mogelijk

3. Schematiseren

- Hoe schematiseren?
  - Voorstelling die verband uitdrukt tussen belangrijkste termen
  - Belangrijkste werk: reeds in fase structureren
  - Basis: (sub)titels, denkstappen en kernwoorden uit structureringsfase
  - Enkel woorden (niet te veel op één blad), geen zinnen
  - Ordelijk en goed leesbaar
  - Per stuk leerstof één schema
  - Selecteer leerinhouden waarbij schematiseren nodig is

3. Schematiseren

- Samenvatting?
  - Nadeel: tijdsrovend tijdens academiejaar!!
    = passieve studiemethode
  - Voordeel: beknoptere weergave cursus
  - Tips:
    - Weglaten: inleiding, onbelangrijke leerstof, herhalingen
    - Niet weglaten: titels, kernwoorden, vakspecifieke termen
    - Geen volzinnen, enkel kernwoorden

3. Schematiseren

- Soorten schema's?
  - Voor volledige cursus
    - Lineair schema
    - Vraag-en-antwoordschema
    - 4-kolommenschema
    - Mindmap
    - …

3. Schematiseren

- Soorten schema's?
  - Voor specifieke leerinhouden
    - Het oorzaak-en-gevolgschema
    - Het gelijkenis-en-verschilschema
    - De overzichtstabel
    - Het organigram
    - Het beslissingsschema
    - Afbeeldingen
    - …

3. Schematiseren

- Zie document Dinar Schematiseren Test jezelf
- Welk schema kiezen? Voorkeur
  - lineair werken: lineair schema, vraag-en-antwoordschema of 4-kolommenmethode
  - visueel en vanuit verbeelding werken: mindmaps

(voorbereidend werk hetzelfde)

3. Schematiseren

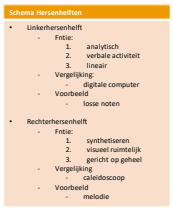

- Soorten schema's?
  - Voor volledige cursus
    - Lineair schema
    - Vraag-en-antwoordschema
    - 4-kolommenschema
    - Mindmap
    - …

3. Schematiseren

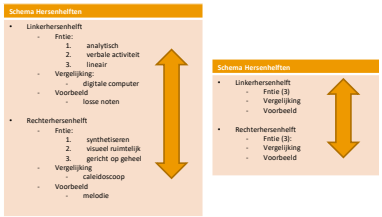

- Lineair schema
  - enkel denkstappen: interessant als controlesysteem
  - aandachtspunten!
    - verbanden aanduiden
    - denkstappen opnemen

3. Schematiseren

3. Schematiseren

- Vraag-antwoord schema

Centraal thema	
VRAAG	ANTWOORD
Wie?	
Wat?	
Waarom?	
Hoe?	
Waarom?	

3. Schematiseren

- Twee kolommen:
  - Links: vragen die je leerstof systematisch overlopen: bv
    - 6W's
    - inzichtelijke vragen: hoe? waarom? …
    - subtitels of denkstappen (zie structureringsfase)
    - denkstappen
    - …
  - Rechts: antwoorden
- Zelfcontrole: bedekken rechterhelft

3. Schematiseren

- Vier-kolommenschema

Centraal thema	Denkstappen	Kernwoorden	Subthema's en illustraties
Thema 1	Denkstap 1	Kernwoord 1	Illustratie
		Kernwoord 2	Subthema 1
			Subthema 2
	Denkstap 2	Kernwoord 1	Subthema 1
		Kernwoord 2	
		Kernwoord 3	Illustratie
	Denkstap 3	…	…

3. Schematiseren

- Kolom 1: centrale thema
  - Onderwerp, hoofdidee tekst
  - één, ten hoogste enkele woorden
  - Tip: kijk naar titel
  - Zet bij het thema ook waarbij het onderwerp hoort: welk hoofdstuk, welk deel en geef het schema een volgnummer

3. Schematiseren

- Kolom 2: de denkstappen of vragen
  - Uitwerking onderwerp kolom 1
  - Onderscheiden door horizontale lijnen
  - Moeilijkste, maar belangrijkste opdracht bij actief studeren
  - Zie fase structureren

3. Schematiseren

- Kolom 3: de kernwoorden
  - Vaktermen
  - Vaak nieuwe en soms moeilijke woorden
  - In vergelijking met kolom 2 vier à vijf keer meer woorden
  - Kern van antwoord op vraag uit kolom 2

3. Schematiseren

- Kolom 4: subthema's en illustraties
  - Subthema's
  - Illustraties van kernwoorden
  - Ook: eigen mening, eigen voorbeelden en verwijzingen naar andere teksten

3. Schematiseren

Opm:

- ≠ kleuren, afkortingen en symbolen in schema om relaties te benadrukken: inzicht
- Zelfcontrole: bedek kolom 2 en 3 naar 4. Ook omgekeerd van 4 naar 1

- Zie document Dinar De vier-kolommen-methode (uitleg)
- Zie document Dinar Vier kolommen schema (lege versie om zelf in te vullen)

3. Schematiseren

- Mindmapping

  Zie documenten Dinar Mindmapping

3. Schematiseren

- Mindmapping
  - Stimuleert beiden hersenhelften
  - www.emindmaps.nl

3. Schematiseren

- Soorten schema's?
  - Voor specifieke leerinhouden
    - Het oorzaak-en-gevolgschema
    - Het gelijkenis-en-verschilschema
    - De overzichtstabel
    - Het organigram
    - Het beslissingsschema
    - Afbeeldingen
    - …

3. Schematiseren

- Oorzaak-gevolg schema
  - Denkstappen:
    - probleem, analyse, aanpak, effect, …
    - stappenplan, …
    - oorzaak, …gevolg, …
    - terugkerende patronen, vicieuze cirkels

3. Schematiseren

- Oorzaak-gevolg schema
  - Voorbeeld:

'Traditioneel wordt aangenomen dat een student die in de leerstof/opleiding geïnteresseerd is, daardoor gemotiveerd is om zich in te zetten en tijd aan zijn studie te besteden. Dat verhoogt zijn kans op slagen. De vraag is echter of dit zo lineair werkt. Het kan evengoed zijn dat studenten die veel tijd aan hun studie wijden, een grotere belangstelling krijgen in de materie van de opleiding. Ze ontdekken boeiende thema's, komen zaken tegen die ze niet helemaal begrijpen, maar die ze willen beheersen. Tijd en inzet kan dus zowel een gevolg zijn van interesse, als een factor die de interesse of belangstelling aanzwengelt.'

3. Schematiseren

- Oorzaak-gevolg schema
  - Voorbeeld: inzet als element bij studieresultaten

Inzet: gevolg of oorzaak van interesse?
Start
Interesse → Motivatie → Tijd en inzet → Resultaten
of? Start
Groeiende belangstelling ← Tijd en inzet
↓
Resultaten

3. Schematiseren

- Gelijkenis-en-verschilschema

Kenmerken	Concept X	Concept Y
Gelijkenissen		
Verschillen		

3. Schematiseren

- Overzichtstabel

Ontwikkelingsgebied	Baby	Peuter	Kleuter
Lichamelijke en motorische ontwikkeling			
Cognitieve ontwikkeling			
Sociaal-emotionele ontwikkeling			

3. Schematiseren

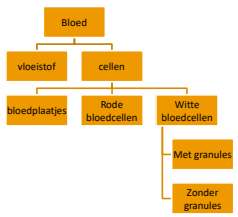

	Linkerhersenhelft	Rechterhersenhelft
Functie	1. analytisch 2. verbale activiteit 3. lineair	1. synthetiseren 2. visueel ruimtelijk 3. gericht op geheel
Vergelijking	digitale computer	caleidoscoop
Voorbeeld	losse noten	melodie

3. Schematiseren

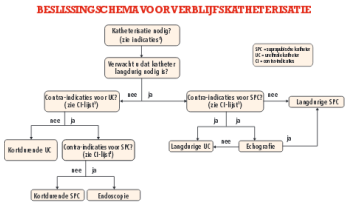
- Organigram

3. Schematiseren

- Beslissingsschema

3. Schematiseren

- Afbeeldingen

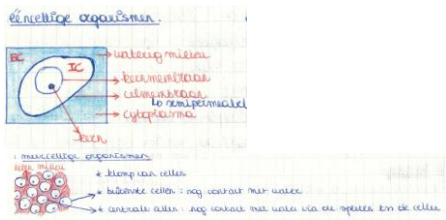
3. Schematiseren

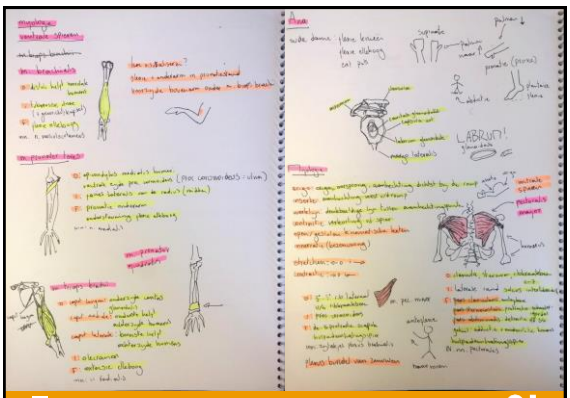

3. Schematiseren

4. Memoriseren

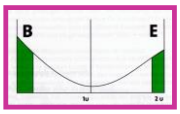
- ≠ 'van buiten leren'
- = eigen maken van wat je bij structureren en schematiseren vond (dus reeds tijdens structureren en schematiseren)
- ⇒ Dus: met inzicht studeren

- Hoe memoriseren?
  - Ifv leerdoelen
  - Leerinhouden uitleggen = effectieve studiestrategie!
    (Aan jezelf of anderen (die leerinhouden (niet) kennen)
  - Verschillende zintuigen (mondeling, auditief, kernbegrippen noteren, …)
  - Inductief-deductief (bv eerst grote lijnen nl inhoudstafel)
  - Voorkennis inschakelen
  - Vertrekken vanuit schema's
  - Voldoende aandacht aan wat je vergeet
  - Studeer vakken na elkaar die niets met elkaar te maken hebben, zo vermijd je verwarring
  - …

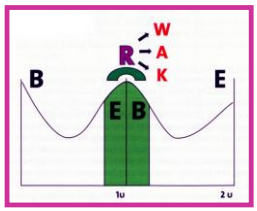

- Wanneer memoriseren?
  - Spreiden leermomenten
    - = effectieve studiestrategie!
    - Dus beter op 4 ≠ momenten (een uur) dezelfde leerstof hernemen, dan 1 keer 4u
  - Meerdere keren tijdens (en niet enkel op einde) module!

- Hoe lang memoriseren?
  - Bij voorkeur in korte periodes: 50 minuten regel
    - Op korte termijn: effectiviteit geheugen:
      - verhoging in begin (B) (primacy effect)
      - verhoging op einde (E) (recency effect)
      - 'dieptepunt' in midden

- Inbouwen rustpunt (R): voordeel effectiviteit infoverwerking

- Drie voorwaarden voor goed 'WAK-ker'rustpunt:
  - Wegwezen
    - fysiek
    - mentaal
  - Aankondigen
  - Kort
    - 50 min met onderbrekingen van 5 tot 10 min
    - loslaten: ont-spanning
    - na pauze: niet te veel herkauwen

- Mythe of niet?
  - Obv wetenschappelijk onderzoek: geen mythe! Experiment (2012) neuroloog Pearson: groep die dag voordien 2 u computertraining slechter presteerde dan groep waarbij 2 u onderbroken werd door pauze
  - Obv praktijk: te bevestigen

5. Herhalen

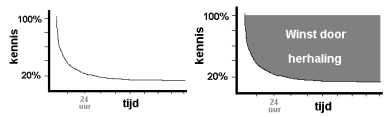

5. Herhalen

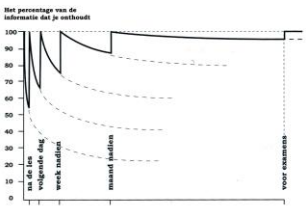

- Herhalen geïntegreerd studiepakket = effectieve studiestrategie!

Vergeetcurve

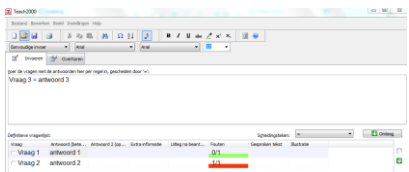
- Hoeveel keer herhalen?
  - Hoe vaker je leerstof herhaalt, hoe meer je er op termijn van onthoudt

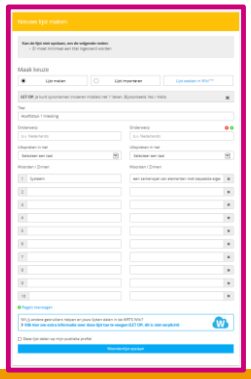
- Wat na memoriseren?
  - controleren/testen = effectieve studiestrategie!
    - toets jezelf of je de leerinhouden daadwerkelijk kent
    - controleer je antwoord grondig
    - enkel herlezen en niet controleren = geen goede studiestrategie!

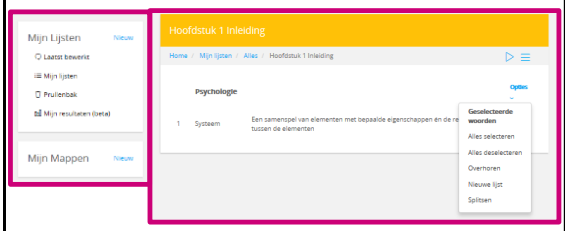
- Wat na memoriseren?
  - Hoe controleren/testen? Adhv:
    - leerdoelen
    - schema's
    - afbeeldingen
    - inhoudstafel navertellen vanuit grote lijnen naar details
    - zelf voorbeelden bedenken
    - adhv voorbeeldexamenvragen
    - zelf uitleggen

- hoef je niet alleen te doen, kan ook samen met anderen
- oefeningen (bv digitale leeromgeving, oefenen woordenlijsten www.digitalewoordentrainer.be, www.wrts.nl of www.teach.nl)
- …

www.wrts.nl
incl gratis app

- Wat na memoriseren?
  - Feedback?
    - ja, invloed op leren!
    - na examens
      - jezelf feedback geven
      - feedback vragen aan docenten
      - …
    - maar ook tijdens leerproces!
      - jezelf opvragen en feedback geven
      - feedback medestudenten
      - feedback vragen aan docenten
      - …

6. Besluit

- Wat werkt? Actief studeren

(D + (U - RF)) x D^E) / (N x K) + (E x N)

6. Besluit

- Wat werkt? Actief studeren

(D + (U - RF)) x D^E) / (N x K) + (E x N)

en laat creativiteit toe!

7. Online links en tools

Studiemethode en planning:

- www.stopmetblokken.be
- http://www.leidenuniv.nl/ics/sz/so/asv/startsv.html
- http://www.studietips.leidenuniv.nl
- http://www.emindmaps.nl
- http://www.leren.nl/rubriek/persoonlijke_vaardigheden/leren_leren/

Concentratie

- Forest app:
  - https://www.forestapp.cc/en/
  - https://www.youtube.com/watch?v=truff99c4ZY

Tips meerkeuze
http://studietips.leidenuniv.nl/psy0602.html

Notities nemen

- Checklist noteren Artevelde
  http://sites.arteveldehogeschool.be/studietips/sites/sites.arteveldehogeschool.be.studietips/files/checklist_noteren.pdf
- Visual notes taking/sketch noting:
  - https://www.youtube.com/watch?v=gY9KdRfNN9w
  - http://sketchnotearmy.com
  - https://www.pinterest.com/cleverkaren/visual-notetaking/
  - https://www.flickr.com/groups/thesketchnotehandbook/
- Cornell Notes taking methode
  http://www.verbaltovisual.com/improving-cornell-notes-with-sketchnoting-techniques/

Examenvormen
http://www.arteveldehogeschool.be/studielicht/

Begrippenlijsten gratis aanmaken en jezelf opvragen:

- www.wrts.nl
- www.teach.nl
- www.digitalewoordentrainer.be

Onzekerheid, faalangst of uitstelgedrag:
www.studerenzonderblokkeren.be

8. Referenties

- Ashley, S. & Pearson, J. (2012). When moren equals less: Overtraining inhibits perceptual learning owing to lack of wakeful consolidation. *Proceeding of the Royal Society Biological Sciences*, 279 (1745), 4143-4147.
- De Bruyckere P. & Hulshof C. (2013). *Jongens zijn slimmer dan meisjes. En andere mythes over leren en onderwijs.* Van Duuren: Lannoo Campus.
- Dienst Studieadvies, Arteveldehogeschool, Gent
- Dienst Studieadvies, Geraadpleegd op 7 september 2016 via www.stopmetblokken.be
- Dienst O &I (2015). Beleidskader Blended Learning – Arteveldehogeschool, Gent
- Dienst O &I (2017). Beleidsnota 21st century curriculum, 2016 – Arteveldehogeschool, Gent
- Dienst O & I (2017). Interne bijscholing: Motiverend en zelfsturend onderwijs. Arteveldehogeschool, Gent.
- Dienst Stuvo (2016), Geraadpleegd op 7 september 2016 via www.studerenzonderblokkeren.be
- Dunlosky, Rawson, Marsch, Nathan & Willinghfam (2013). Improving students'learning with effective learning techniques: promising directions from cognitive and educational psychology. *Psychological Science in the Public interest.* 14(1), 4-58.

- Goderis P. (2007). 'Structureren en Schematiseren, bouwstenen voor actief studeren', Arteveldehogeschool, Gent
- Leiden universiteit (2013), Geraadpleegd op 17 september 2013 via http://www.leidenuniv.nl/ics/sz/so/asv/startsv.html
- Lernout, B., & Provost, I. (2000). *Leuker leren, Een nieuw praktijkboek voor breinvriendelijke studie.* Antwerpen: Standaard uitgeverij.
- Opgenhaffen T. & Allegaert S. (2011). *Leren, Hoe? Zo!* Lannoo Tielt
- Poland, M., van Oers, B. & Terwel, J. (2010). Effecten van het leren schematiseren van jonge leerlingen op hun latere prestaties in het reken-wiskundeonderwijs. *Pegagogische studieën*, 87, 105-117.
- 't Kindt L. (2008). Leercoach. Arteveldehogeschool, Gent
- Thomas, D. (2004). *Verbeter uw geheugen*. Roularta book.
- Vermunt, J. (2004). Leerstijlentest van Jan Vermunt: http://edu.hethooghuis.nl/vz/leren-en-coachen/testvermunt.htm